

ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ – ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η σύμπραξη των τριών Ινστιτούτων με το Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Αιγαίου έφερε στο προσκήνιο την επιτακτική ανάγκη μίας εθνικής αναπτυξιακής και κοινωνικής στρατηγικής εναρμονισμένης με τη νησιωτικότητα, το άρθρο 101 του ισχύοντος Συντάγματος και το άρθρο 174 της Ευρωπαϊκής Συνθήκης και της Ειδικής Συνθήκης για τη Νησιωτικότητα.

Η μέχρι σήμερα **έλλειψη ειδικής και ολοκληρωμένης νησιωτικής πολιτικής** μετατρέπεται τα χαρακτηριστικά των νησιών από πλεονεκτήματα σε μειονεκτήματα και τις ευκαιρίες σε βάρος που πρέπει να διαχειριστεί η πολιτεία μέσα από μεταφορά πόρων.

Τρία χρόνια μετά την απώλεια του Νεκτάριου Σαντορινιού που πρωτοστάτησε ουσιαστικά για την επίσημη αναγνώριση της έννοιας και της σημασίας της νησιωτικότητας σε πολιτικό επίπεδο με την θεσμοθέτηση του μεταφορικού ισοδύναμου για τα νησιά μας, οι παρόντες στην Ημερίδα για τη Νησιωτικότητα συμφώνησαν: *«Όχι άλλα λόγια, έργα, γιατί η νησιωτικότητα μας αφορά όλους και είναι η φύση της Ελλάδας».*

Στην ημερίδα συναντήθηκαν Αρχηγοί και εκπρόσωποι πολιτικών φορέων, αυτοδιοικητικοί, επιχειρηματική κοινότητα, κοινωνία των πολιτών και επιστημονική κοινότητα καταθέτοντας τις προτάσεις τους για μέτρα που αφορούν τις βασικές προτεραιότητες :

- 1. Δημιουργία ενός ισχυρού μοντέλου αυτοδιοίκησης που να επιτρέπει στη τοπική κοινωνία να αποφασίζει για όλα τα τοπικά θέματα** -με ειδικές ρυθμίσεις και μηχανισμούς λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα ώστε να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητά τους-, ανατρέποντας το υφιστάμενο συγκεντρωτικό καθεστώς διακυβέρνησης που στερεί από την τοπική αυτοδιοίκηση και τους πολίτες θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η ισονομία και ιστοπολιτεία, δεδομένων των ελλείψεων σε ανθρώπινο δυναμικό και πόρους, αλλά και της στέρξης βασικών αρμοδιοτήτων.
- 2. Δημιουργία ενός παραγωγικού συστήματος που, αξιοποιώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νησιών, να εγγυάται ανθεκτική, βιώσιμη**

ανάπτυξη με ανατροπή του υπάρχοντος μοντέλου κερδοσκοπικής ανάπτυξης που αναπαράγει κοινωνική ανισότητα και περιβαλλοντικά προβλήματα και οδηγεί τα νησιά σε μια νέα ευθραυστότητα που επιδεινώνεται με τη κλιματική αλλαγή Το νέο μοντέλο θα στηρίζεται:

- **Στις δημόσιες πολιτικές και στα δημόσια έργα και όχι στις ιδιωτικοποιήσεις δημόσιας γης και δημόσιων αγαθών**, καθώς η Βιώσιμη Ανάπτυξη προϋποθέτει την ύπαρξη Κοινών Αγαθών
 - **στην ποιότητα και όχι στην ποσότητα** ώστε οι δραστηριότητες να είναι ανταγωνιστικές και βιώσιμες
 - **στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος** από απλό προϊόν θερινής αναψυχής, σε ένα σύνθετο προϊόν βασισμένο στην αξιοποίηση των τοπικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων, φυσικών, πολιτιστικών και παραγωγικών, στην ανάδειξη της ταυτότητας τους μέσα από την ανάπτυξη του slow tourism με έμφαση στην ευεξία και ευζωία επισκεπτών και κατοίκων, με αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός και ο οικοτουρισμός, διατηρώντας τη δραστηριότητα κάτω από τα όρια της φέρουσας ικανότητας των νησιών.
 - **στην ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα της παραγωγής εστιασμένου σε ποιοτικά και με τοπική ταυτότητα (ΠΟΠ, ΠΓΕ) προϊόντα**, με καλλιέργειες προσαρμοσμένες στη κλιματική αλλαγή και σε διασύνδεση με τον τουρισμό ώστε να είναι βιώσιμος και να αποφευχθεί η τουριστική μονοκαλλιέργεια, ενώ ταυτόχρονα η διατήρηση του θα συμβάλλει στην ανθεκτικότητα των νησιών
 - **στην αξιοποίηση του θαλάσσιου στοιχείου** που περιβάλλει τα νησιά και συνέβαλε ποικιλότροπα στην διαμόρφωση της μέχρι σήμερα εξέλιξης τους διαμέσου των αιώνων, με την ανάπτυξη δραστηριοτήτων της γαλάζιας οικονομίας
 - **στην εισαγωγή οργανωτικών και κοινωνικών καινοτομιών** παράλληλα με τις τεχνολογικές στη νησιωτική οικονομία ώστε να κινητοποιηθεί ένα εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό που να αναλάβει δράση μέσα στο νέο πλαίσιο.
- 3. Στην ενίσχυση του κοινωνικού κράτους και της κοινωνικής συνοχής με τη μείωση των ανισοτήτων μέσα από την ανάπτυξη δημόσιων υποδομών και υπηρεσιών (δημόσια αγαθά) για εξασφάλιση ποιότητας ζωής (ελάχιστο εγγυημένο επίπεδο υποδομών και υπηρεσιών ανά νησί) περνώντας μέσα από τις συμπληγάδες ενός «υπερφορτωμένου» καλοκαιριού και ενός «νεκρού» χειμώνα**
- **με βελτίωση του σχεδιαστικού ρόλου του κράτους και της αυτοδιοίκησης** ώστε να παράγουν τις κατάλληλες δημόσιες υποδομές και να παρέχουν τις αντίστοιχες δημόσιες υπηρεσίες (υγείας, παιδείας, κατοικίας, συνδεσιμότητας, μεταφορών, δημόσιας διοίκησης, αλλά και παροχής ενέργειας και ύδρευσης, διαχείρισης απορριμμάτων) που θα στηρίξουν τους παραγωγικούς κλάδους και τη ποιότητα ζωής των πολιτών αντιμετωπίζοντας τα αντικίνητρα που δημιουργούν χαμηλή

ελκυστικότητα και ανασφάλεια στα νησιά που δεν επιτρέπουν τη συγκράτηση του πληθυσμού και ιδιαίτερα των νέων (livability).

- **με την ένταξη των ίδιων των υποκειμένων της νησιωτικότητας - των κατοίκων και των επιχειρηματιών των νησιών - στην αξιολόγηση των πολιτικών και στην προτεραιοποίηση των δράσεων**
- **με εφαρμογή της ρήτηρας νησιωτικότητας στις υπηρεσίες του δημοσίου συμφέροντος** επεκτείνοντας το μεταφορικό ισοδύναμο σε ένα συνολικό νησιωτικό ισοδύναμο με προτεραιότητα στην υγεία (υγειονομικό ισοδύναμο που με ένα ειδικό Νησιωτικό ΕΣΥ και έναν υγειονομικό χάρτη που θα λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των κατοίκων και των υγειονομικών) που αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα ανασφάλειας των κατοίκων όπως καταγράφουν όλες οι μετρήσεις
- **με την εφαρμογή κοστολογικού ελέγχου αλλά και της ποιότητας των υπηρεσιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος** που παρέχονται είτε από ιδιώτες, είτε από τον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Σύνδεση των χρηματοδοτήσεων εκσυγχρονισμού του ακτοπλοϊκού στόλου με την ποιότητα παροχής και τη τιμή των παρεχόμενων υπηρεσιών
- **με ενίσχυση των ανώτατων ιδρυμάτων και του ρόλου τους στην ενδυνάμωση των τοπικών κοινωνιών και της καινοτομίας** μέσα από την ενεργοποίηση του 4πλού έλικα μέσα από τεκμηριωμένη ανάλυση, ειδικά μέσα από τη εκπαίδευση και κατάρτιση τους, ώστε να επιτευχθεί η αναγκαία κοινωνική καινοτομία.

4. Αναγκαιότητα για εξασφάλιση μιας ισόρροπης ανάπτυξης που θα εξασφαλίζει την ανθεκτικότητα των νησιών με έμφαση:

- **Στην ανάπτυξη πράσινων υποδομών υιοθετώντας φυσικές διεργασίες (nature based solutions)** ώστε να ενισχύεται η ανθεκτικότητα των νησιών
- **Στην υποστήριξη δράσεων για εξοικονόμηση φυσικών πόρων, νερού και ενέργειας και πράσινη μετάβαση με έμφαση στις ενεργειακές κοινότητες** αντί των ενεργειακών ολιγοπωλίων
- **Στη σύνδεση της (προληπτικής) διαχείρισης του περιβάλλοντος με τη πολιτική προστασία** με τις αναγκαίες οργανωτικές διαφοροποιήσεις που επιβάλλει η νησιωτικότητα (δυνατότητα άμεσης παρέμβασης με τοπικά μέσα και ανθρώπους) ώστε να μειωθούν οι κίνδυνοι από φυσικές καταστροφές και να ενισχυθεί η ασφάλεια κατοίκων
- **Στην εκπόνηση μελετών φέρουσας ικανότητας που θα επιτρέπουν έναν ορθολογικό χωροταξικό σχεδιασμό** και αποφυγή καταστροφικών για τα νησιά επενδύσεων και την αλόγιστη εκμετάλλευση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, αλλά ως εργαλείο για τη βιώσιμη ανάπτυξη, την ανθεκτικότητα και τη προσαρμογή στη κλιματική αλλαγή.

Για την υλοποίηση των παραπάνω προτείνονται:

1. **Σύνταξη νέου Αναπτυξιακού Νόμου** για την ενίσχυση της νησιωτικότητας και της νησιωτικής οικονομίας με συγκεκριμένους και μετρήσιμους στόχους για την απασχόληση, την ενίσχυση νεοφυών επιχειρήσεων από νέους, γυναίκες, μετανάστες και άλλες ομάδες τοπικού πληθυσμού, την προστασία και αξιοποίηση της τοπικής παραγωγής και της βιοποικιλότητας (σε γη και θάλασσα)
2. **Αξιοποίηση των πόρων της Ε.Ε.** όπως προβλέπονται στο ETS II για την χρηματοδότηση ενός ολοκληρωμένου Σχεδίου Αναπτυξιακής Στρατηγικής για την Ανθεκτικότητα των νησιών και των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων
3. **Εφαρμογή του θεσμοθετημένου «νησιωτικού ισοδύναμου»** για την δίκαιη αναδιανομή της παραγόμενης οικονομικής αξίας και την ισότιμη συμμετοχή -αναλογικά με τα βάρη- των νησιωτών. Επέκταση του μεταφορικού ισοδύναμου σε κοινωνικό ισοδύναμο
4. **Απαγόρευση επενδύσεων εκτός κλίμακας** σύμφωνα με τη φέρουσα ικανότητα στα νησιά.
5. **Σωστή κωδικοποίηση και έλεγχος εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Δικαίου και των Οδηγιών της Ε.Ε.** για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας, την εφαρμογή των Ευρωπαϊκών προτύπων αξιολόγησης της βιωσιμότητας σε όλες τις επενδύσεις και οικονομικές δραστηριότητες και κυρίως σε αυτές που χαρακτηρίζονται ως «στρατηγικού χαρακτήρα».
6. **Επεξεργασία των αναγκαίων εξαιρέσεων ή/και θετικών μέτρων** υπέρ των νησιών στο πλαίσιο της εκπόνησης της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τα Νησιά που θα εκπονηθεί εντός του 2026
7. **Αξιοποίηση των θεσμών και των εργαλείων**, όπως το Παρατηρητήριο για τον Τουρισμό και δημιουργία αντίστοιχα Παρατηρητηρίου για την Κλιματική Ανθεκτικότητα των Νησιών με σκοπό την υποστήριξη Σχεδίων Κλιματικής Ανθεκτικότητας και Προσαρμογής για τα Νησιά, Παρατηρητήριο Βιοποικιλότητας και Αποταμίευσης Νησιωτικών Ποικιλιών, Εργαστήριο Συγκριτικής Νησιωτικής Έρευνας για την προώθηση της καινοτομίας στα νησιά (π.χ. Κεφαλλονιά – Λέσβος, Μήλος – Νίσυρος, κλπ.) για τεκμηρίωση των προτεινόμενων πολιτικών
8. **Συνεργασία και παροχή συμβουλευτικής και τεχνικής υποστήριξης** για την δημιουργία Ανωνύμων Εταιριών ειδικού σκοπού με την συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης και των τοπικών φορέων για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων σημαντικών θεμάτων νησιωτικότητας, π.χ. ανασχεδιασμός του αγροτικού τομέα και σύνδεση με τις ανάγκες του τουρισμού, αντιμετώπιση της λειψυδρίας και της διαχείρισης των υδάτινων πόρων, διαχείριση πόρων και απορριμμάτων στο πλαίσιο της κυκλικής οικονομίας, διασύνδεση των νησιών τοπικά και περιφερειακά, κλπ

9. Την ενδυνάμωση, της δικτύωσης, του συντονισμού και της συνεργασίας μεταξύ της τοπικής αυτοδιοίκησης και ειδικά των μικρών νησιών, των τοπικών επιχειρήσεων και της κοινωνίας των πολιτών, της επιστημονικής κοινότητας και της δημόσιας διοίκησης για την συστηματική και οργανωμένη επεξεργασία και εφαρμογή Σχεδίων Δράσης που αφορούν :

- Μηχανισμούς καταγραφής και αξιολόγησης της φέρουσας ικανότητας κάθε νησιού
- Ανοικτά συστήματα διακυβέρνησης και διαφάνειας για την παρακολούθηση και μέτρηση δεικτών (KPIs) σχετικών με βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους αναπτυξιακούς στόχους σε τρεις διαστάσεις: κοινωνική, περιβαλλοντική, οικονομική ώστε η «Βιώσιμη νησιωτικότητα» να είναι αποτέλεσμα εξειδικευμένης ανάλυσης για κάθε νησί.

Ο κόσμος έχει αλλάξει ήδη δραματικά, η κλιματική κρίση είναι η νέα μας πραγματικότητα και ο βαθμός ετοιμότητας για αυτή τη νέα πραγματικότητα είναι με αρνητικό πρόσημο. Τα κατοικημένα νησιά, 114 σήμερα, κατατάσσονται σε διαφορετική κλίμακα «οικονομικής βιωσιμότητας» με βάση τους όρους και τα όρια μίας ανάπτυξης παρωχημένης και με ορατό αρνητικό πρόσημο σε όλα τα νησιά.

Η πρόταση που προκύπτει από την διαβούλευση είναι μία πρόταση ρήξης με ένα καθεστώς αντίθετο στα συμφέροντα των πολλών

Είναι μία σημαντική επιτυχία για όλους και όλες η συνεύρεση μας στη Μυτιλήνη για το θέμα νησιωτικότητα και τους παρόντες και διαδικτυακά συμμετέχοντες. Αναμένουμε τον διάλογο και τις τοποθετήσεις όλων με μεγάλο ενδιαφέρον γιατί αυτή θεωρούμε είναι η αρχή μίας διαδρομής που θα μας οδηγήσει σε μία ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑΣ με ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ που είναι προσανατολισμένες σε μία βιώσιμη και υπεύθυνη ανάπτυξη για όλα ΤΑ ΝΗΣΙΑ και κατ' επέκταση για όλη τη χώρα, γιατί η ΕΛΛΑΔΑ είναι «νησί».

Για να επιτευχθούν όλα αυτά οφείλει να δοθεί συνέχεια στη πρωτοβουλία των Ινστιτούτων και της Πανεπιστημιακής κοινότητας για να συντονίζει οργανωμένα την ενημέρωση και διαβούλευση με τους πολίτες και όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Ενίσχυση με κάθε τρόπο της σωστής και τεκμηριωμένης ενημέρωσης, της ανταλλαγής εμπειρίας και καλών πρακτικών και της δικτύωσης με δράσεις σε όλες τις νησιωτικές Περιφέρειες.

Μετά το πέρας της Ημερίδας, η Επιστημονική Επιτροπή συμφώνησε στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και της ιδιαίτερα θετικής ανταπόκρισης από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και προχώρησε στη σύνταξη του παρόντος Πρακτικού με τη σύνοψη των συμπερασμάτων από την διαβούλευση και τις

θέσεις που εκφράσθηκαν από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Επίσης, συμφώνησε όπως:

- ✓ Κοινοποιήσει τα Συμπεράσματα αυτά στις ηγεσίες των πολιτικών κομμάτων και φορέων που εκπροσωπήθηκαν και συμμετείχαν στην Ημερίδα της Μυτιλήνης καθώς και σε όλους τους ενδιαφερόμενους
- ✓ Διερευνήσει όλους τους πρόσφορους τρόπους για τη διάχυση των συμπερασμάτων από την Ημερίδα της Μυτιλήνης και τις επόμενες δράσεις που έχουν αποφασισθεί και θα υποστηριχθούν από κοινού από τα Ινστιτούτα και το Πανεπιστήμιο Αιγαίου
- ✓ Προετοιμάσει την διοργάνωση εντός τριών μηνών (ει δυνατόν) μίας 2^{ης} Ημερίδας σε συνέχεια της πρώτης στη Μυτιλήνη, κατά προτεραιότητα στο Νότιο Αιγαίο (ίσως στη Μήλο, ή στα Δωδεκάνησα) με περιεχόμενο τις προτάσεις που έχουν ήδη περιγραφεί στα συμπεράσματα παραπάνω και ανταποκρινόμενη στο σχετικό αίτημα των νησιωτών

Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αλεξίου Μαρία, Ινστιτούτο Ερευνών και Πολιτικής Στρατηγικής - ΙΝΕΡΠΟΣΤ

Μητροπούλου Αγγελική, Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ

Μυλόπουλος Γιάννης, Ινστιτούτο Ν. Πουλαντζάς ΙΝΠ

Σπιλάνης Γιάννης, Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου